

Din Basarabia

— Romîni și chestia agrară —

În Basarabia, ca și în tot Imperiul Rus, centrul de gravitate al vieții publice se află astăzi în *chestiunea agrară*, care acolo ia caracterul unei chestiuni curat *romînești*. Și nu numai pentru că majoritatea covârșitoare a populației e romînească.

În polemicele sale împotriva „Basarabiei“, dl. *P. Crușevan* a afirmat de mai multe ori, că în Basarabia sînt numai vr'o 800,000 de Romîni.

E interesant, socot, să lămurim această chestiune, chiar după datele oficiale rusești.

Ultimul recensămînt general al populației în Rusia s'a făcut în 1897, și atunci s'a constatat că populațiunea romînească se urcă la 1,126,000 de suflete ¹⁾.

Populația totală a Rusiei la 1897 era de 129 milioane. De atunci, Comitetul central statistic al Imperiului, ținînd seama de excendentele nașterilor asupra morților, a evaluat, pentru 1 Ianuarie 1904, populațiunea Rusiei la 144,200,000 ²⁾. Din datele publicate de acest Comitet rezultă, că creșterea anuală a populației în Rusia întrece două milioane, adică este mai bine de 1,5% față de populațiunea totală. (Prin urmare astăzi aceasta trebuie să atingă aproape 150 milioane).

Dacă vom admite pentru Romîni Basarabeni (cari de sigur, nu sînt dintre populațiunile mai puțin prolifiche ale Imperiului) același procent de înmulțire,—e vădit, că după *statistica oficială rusă* trebuie să numărăm astăzi în Basarabia cel puțin 1,300,000 de Romîni.

Dar nu trebuie să uităm, că—neexistînd deosebire de credință între Romîni și Ruși, și toate școlile din Basarabia fiind exclusiv rusești—toți cei trecuți prin școală, cei ce au învățat rusește și mai ales toți orașenii,—deși în toate orașele și chiar în Chișinău s'au păstrat încă mahalale curat romînești,—sînt *socoliți ca ruși* în toate actele oficiale.

Și de sigur, sîntem mai prejos de realitate, dacă vom admite că

1) Vezi *Statesman's Year-book* (Scott Keltie) for 1906, p. 1316.

2) *Ibid.*, p. 1315.

numărul Romînilor, ce din această cauză n'a fost înregistrat de statistica oficială, se urcă la cel puțin 300,000.

Avem dar tot dreptul să susținem că numărul total al Romînilor în Basarabia e cel puțin de 1,600,000, adică 73% din populația totală (2,300,000), și, de sigur, în realitate și mai mare.

Dar dacă vom ținea seamă, că, *la țară*, elementele străine nu se găsesc de cît la extremitatea de Nord a provinciei (*Rutenii* din Nordul județului Hotin) și în partea ei de sud (*Nemții* în județele Akerman și Izmail, *Bulgarii, Rușii și Sirbii*, de asemenea în Akerman, Izmail, și puțin în sudul județului Benderi),—atunci ni se va lămuri că *toată țărănimea* în masă compactă, din sudul județului Hotin, peste tot în județele Soroca, Bălți, Orhei, Chișinău, și nordul județului Benderi,—e *curat romînească* (puținele elemente străine, răslețite printre ea, sînt romînzate, sau pe cale de a se romîniza).

Mai departe. Chestiunea agrară, în toată ascuțimea ei, nu se pune decît aproape exclusiv pentru *țărani romîni*. Elementele străine sau sînt așezate în orașe, sau formează o populațiune rurală *privilegiată* (afară de Rutenii din Hotin, pe cari stăpînirea rusească i-a găsit așezați în părțile acele).

În adevăr aceste elemente au fost aduse în Basarabia, între 1812—1842, de către guvernul Rus, care a creat acolo diferite colonii în părțile de sud, mai rar populate, înzestrîndu-le cu pămînturi întinse,—până la 60—70 hectare de cap de familie, și scutindu-le, pentru cincizeci ani, de plata dărilor și îndatorirea serviciului militar. Vădit, că pentru aceste populațiuni problema agrară are cu totul altă însemnătate decît pentru populațiunea băștinașă, romînească.

Sîntem deci în drept să vedem în problema agrară din Basarabia o *chestiune romînească*.

Împrejurările speciale, în care ea poate fi rezolvită, îi dau o însemnătate, din punctul de vedere național romînesc, și mai mare încă decît se poate părea din cele spuse până acum.

Întreg teritoriul Basarabiei cuprinde aproape 4 $\frac{1}{2}$ milioane de hectare (4,437,570=4,064,052 *desetine*),—adică cît o treime din România (13 milioane hectare).

Din această întindere aproape un milion (924,569) de hectare formează cuprinsul județului *Izmail*, în care au fost fuzionate cele trei județe romînești, răpîte din nou după războiul din 1877,—iar restul de 3 $\frac{1}{2}$ milioane de hectare se repartizează între cele șapte județe ale Basarabiei vechi. În articolul de față nu ne vom ocupa de județul *Izmail*, în care sînt alte condițiuni, o populațiune mai rară și mai amestecată, și care și astăzi trăește sub regîmul legii *romînești* de împroprietărire, din 1864 (cu deosebire, că acolo la 1894 nu s'a mai prelungit termenul de inalienabilitate a pămînturilor țărănești).

După datele oficiale, această întindere de 3 $\frac{1}{2}$ milioane de hectare

se împarte între diferitele categorii de proprietari după cum urmează (în cifre rotunde):

Proprietatea privată	1,400,000	hect.
Moșii mănăstirești.	180,000	"
Proprietățile statului, județului, persoanelor morale etc.	170,000	"
Proprietăți răzășești	300,000	"
Pământurile țăranilor.	1,450,000	" ¹⁾ .

La prima vedere aceste cifre desmint nevoea de pământ a țăranului în Basarabia.

În adevăr răzășii și țăranii au împreună, după aceste date, 1,750,000 de hectare; adică—în Basarabia fiind aproape 300,000 de familii țărănești și răzășești—asupra fie-cărui cap de familie cade în mijlociu cite 5, 8 hectare,—un vis pentru țăranul român din Regat!

Mai mult. Să socotim chiar că pentru o gospodărie țărănească sănătoasă e nevoie de acea normă, pe care a admis-o guvernul rus la împrietărirea țăranilor „liberi“ din Basarabia în 1868 (emanciparea țăranilor în Rusia, din 1861, n'a atins Basarabia, decît în ce privește pe țigani, de vreme ce țăranii noștri clăcași nu mai erau atunci „șerbi“, în înțelesul acestui cuvînt pentru țăranii ruși,—dînșii erau socotiți „liberi“), cînd s'a împărțit din cele 744 moșii boerești 641,000 hectare între 80,555 familii țărănești, adică ceva mai mult de opt hectare de cap de familie.

Atunci acele 300,000 de familii țărănești în Basarabia actuală ar avea nevoie astăzi de 2,400,000 de hectare, adică,—adăugîndu-se la întinderea proprietăților țărănești și răzășești acea a moșiilor mănăstirești, ale statului, etc. (350,000 h.), a căror atribuire clasei țărănești nu ar constitui nici o greutate,—ar rămînea de îngrijit, pentru îndeplinirea normei de 8 hectare, răscumpărarea încă de cel mult a 300,000 hectare din proprietățile private, ceva mai mult de 20% din întinderea totală a acestora.

Chiar această situațiune nu ar fi avut în sine nimic tragic. La rezultatul dorit am fi putut ajunge relativ ușor, prin îmbunătățirea mecanismului Băncii Rurale, chiar fără să fie nevoie de expropriere silită.

Mai mult. În fața acestor cifre brute adversarii reformei agrare în Basarabia au putut susține cu oare-care aparență de succes,—cum de pildă a făcut vestitul „boer moldovan“, ce și-a ticluit un nume în „ov“, d. Semigradov, în adunarea zemstvlului Chișinăului în anul acesta;—1) că fie-care creștere a populației nu poate mereu justifica tot noi exproprieri; 2) că „pământurile nu se înmulțesc“; 3) că în cei mai din urmă 40 ani intensitatea culturii a crescut și ea, și prin urmare norma de la 1868 trebuie să fie redusă; 4) că dacă am reduce-o numai la *șapte* hectare pentru un cap de familie, toată nevoea țăranului s'ar putea satisface numai prin împărțirea moșiilor mănăstirești etc. (350,000 + 1,750,000 = 2,100,000 hec-

1) Vezi „Material pentru deslegarea chestiei agrare în Basarabia“—în ziarul „Basarabia“ din Chișinău, No. 22 și 26, dia 1906; am socotit însă în hectare în loc de desetine, și am îndreptat cite-va greșeli de calcul.

tare pentru 300,000 de familii), fără să se atingă proprietatea privată,— cel mult s'ar cere repartizarea mai dreaptă a pământurilor *între* țărani.

Din nenorocire toată această argumentație se împrășteie ca fumul, dacă ne uităm mai de-aproape chiar la cifrele oficiale.

Din capul locului, ne izbește faptul, că în județul Akerman proprietatea „țărănească“ are întinderea de 570,000 de hectare, adică 40%, *din întinderea totală a proprietății țărănești*, rămânând pentru celelalte șese județe numai 60% ! Și în acest județ țărani au aproape de *patru ori* mai mult pământ, decît ceilalți proprietari (170,000 hectare).

Dacă ne uităm la celalalt județ din sudul provinciei, Benderi,— vedem că acolo „țărani“ încă au 320,000 hectare, adică 23% din întinderea totală, și tot cu mult mai mult decît marii proprietari (200,000 hect.)

În aceste două județe, prin urmare găsim 63%, aproape două treimi, din proprietatea țărănească totală în Basarabia, pe cînd pentru celelalte cinci județe rămîne numai 37%, o treime ! Și adăugăm, în aceste din urmă județe, ca regulă proprietatea țărănească e cu mult mai restrînsă decît cealaltă (în județul Bălți, d. p. care e aproape egal ca întindere cu Benderi, țărani au 200,000 h., pecînd proprietarii mari 300,000 h.)

Cum se explică aceasta ?

Prin faptul, că în statistica oficială sînt cuprinse între pămînturile „țărănești“, și *acele care au fost date coloniștilor străini*, aduși, cum am arătat mai sus, mai ales în județul Akerman, și mai puțin în județul Benderi. De aci situația excepțională a acestor județe.

Dar coloniștii aceștia sînt „țărani“ numai doar după terminologia administrativă rusească, dar în realitate sînt mici „moșieri“ cari mulțumită avantajelor arătate se află în condițiuni cu totul deosebite, și de fapt, de pildă, Nemții din Akerman au reușit să pună mîna pe mai mult de jumătate din moșiile mari ale județului. Necontestabil avem a face deci cu o *clasă privilegiată*.

După datele oficiale pămînturile *coloniștilor* au următoarea întindere ¹⁾ :

Ale Bulgarilor—350,000 hectare ; ale Nemților—150,000 hect. ; ale Francezilor (colonia *Chabot*, jud. Akerman înființată la 1823), Sirbilor, Rușilor împreună—peste 100,000 hectare.

În total ajungem la vr'o 600,000 hectare, cu care trebuie să scădem proprietatea țărănească, și să le socotim împreună cu proprietatea cealaltă privată.

Mai departe. Și din proprietățile răzeșești, s'au format în multe părți adevărate domenii, și dacă, pentru aceste motive vom reduce cele 300,000 hectare răzeșești, numai cu 50,000 hect.,—sîntem, desigur, mai prejos de realitate.

Iată-ne deci departe, nu numai de norma dela 1868, dar chiar de acea redusă, de 7 hectare !

¹⁾ „Basarubia“, No. 22.

În adevăr, făcînd pe temeiul acestor date rectificarea cifrelor oficiale de mai sus, ajungem la următorul rezultat:

Proprietatea privată (cu a coloniștilor)—2,050,000 hectare ;

A statului, mănăstirilor etc. . . . — 350,000

Pămînturile țărănești (răzașești). . . —1,100,000

Cu alte cuvînte, pentru a realiza norma recunoscută necesară la 1868, țărănimea ar avea astăzi nevoie de 1,300,000 hectare, și chiar pentru norma redusă, de șapte hectare,—de *un milion de hectare!* Ceeace înșamnă, că chiar după împărțirea moșiilor mănăstirești și ale statului, ar trebui să recurgem la proprietățile private pentru 950,000 hectare, (în cazul al doilea—pentru 650,000 hect.)—o deplasare de proprietate ce cu greu s'ar mai putea săvîrși numai cu ajutorul Băncii Rurale.

Conflictul de interese economice, între țărani și moșieri, ce se naște din situația descrisă, se complică printr'un conflict de interese naționale.

Din analiza precedentă rezultă, că nevoea cea mare de pămînt o resimt aproape exclusiv *țăraniii romîni*, din acel masiv romînesc, în care la sate aproape nu se găsesc elemente străine.

În al doilea rînd rezultă, că situația țărănimii romîne s'a îngreuiat mai ales mulțămîta faptului, că politica de colonizare a guvernului rus a înstrăinat peste 600,000 hectare din solul național, creînd o clasă străină de săteni privilegiați.

Și pe cine au țăraniii romîni în fața lor, chiar în afară de coloniștii străini ?

În cea mai mare parte, pe moșierii tot străini,—(nu vorbesc aci de sentiment național, pe care nu l'au păstrat din familiile vechi boerești decît vr'o patru, cinci, cel mult zece în toată Basarabia),—venetici din toată lumea, dar mai ales Armenii din Galiția, în minele cărora a intrat cea mai mare parte din moșiile boerești. Sînt cunoscute familii de aceea, ca *Demeanovici*, *Șimanovici*, *Ohanovici* etc., cari au venit goi în Basarabia acum trei patru decenii și astăzi posedă moșii de cite zeci de mii de hectare.

Și moșierii basarabeni, în ce privește proprietatea lor se arată tot atît de nemernici ca și cei din Regat: Mai mult de jumătate din întinderea proprietăților mari, 770,000 hect., e arendată pe termene lungi de cinci, zece, cincisprezece și mai mulți ani,—mai ales la evrei; 270,000 h. se arendează cu anul, și în condiții groaznice, cu 60, 80 și chiar peste o sută lei (în Hotin) țărănilor, și numai vr'o 350,000 de hectare, abia 25%, se agricolează de înșiși proprietarii,—și aceștia sînt de obicei Armenii sau Polonezii.

În aceste împrejurări sîntem în drept să spunem, repet, că chestiunea agrară e o *chestiune romînească*, adică ea nu se prezintă numai ca o luptă pentru îmbunătățirea soartei muncitorilor pămîntului, ci și ca lupta elementului băștinaș pentru păstrarea pămîntului strămoșesc, ca lupta înoptriva înstrăinării solului național.

Un popor ce s'ar lăsa desrădăcinat de pămînt e condamnat să

piară. Și în Basarabia măsura, în care reforma agrară ar reuși să mărească proprietatea pământului, ar însemna în același timp și măsura, în care rominismul își va păstra legătura cu străvechia lui moșie.

Și în lupta aceasta, lupta națională, în înțelesul adânc al cuvîntului, moșierii de origine rominească, de nu ar fi chiar atât de înstrăinați sufletește, se coalizează, din interes îngust de clasă, cu toți dușmanii poporului român din Basarabia...

Aceste fapte ne lămuresc pe deplin în privința motivelor, care au îndemnat partidul național-democratic din Basarabia să adopte programul agrar, ce a fost publicat în No. 12 din „Basarabia”. Fără să mai vorbim aci de primejdia, ce ne-ar amenința pe noi, Romînii, dacă în ce privește problema agrară, partidul nostru național nu și-ar fi însușit cel puțin soluțiile, pe cari le făgăduesc țaranilor elementele progresiste *moderate* din Rusia.

„Boerii”, cari ar vrea să servească neamului lor, trebuie să înțeleagă *această* situație și să între în rîndurile partidului național democrat. Pentru aceasta nu li se cer jertfe mai mari decît acele, la cari au *consimțit* proprietarii ruși, din partidele progresiste. Dar până acum în zădar îi așteptăm...

Ast-fel fiind lucrurile, e lesne de înțeles, ce răsunset poate avea în Basarabia predica de înfrățire cu „boerii” adresată peste Prut de către naționalistii din Regat, pe cari necunoștința desăvîrșită a împrejurărilor locale nu-i împiedică să dea îndrumări de sus, luptătorilor ce, cu jertfa libertății și a vieții lor, chiamă la o viață nouă milioanele de suflete rominești, uitate aproape de un veac, de tot restul neamului...

M. Costea.

P.S. Guvernatorul Basarabiei, d. Haruzin, plănuește editarea la Chișinău a unui ziar *oficios în rominește*, pentru a lupta în potrivea tendințelor democratice și, negreșit, „revoluționare și separatiste” ale „Basarabiei” d-lui Gavriiliță. Se zice, că Ministerul de Interne a primit cu multă simpatie planul d-lui Haruzin și i-a făgăduit un ajutor material, *serios*.

Într'un ceas bun! Considerăm și aceasta ca un triumf al cauzei rominești într'o provincie, unde până acum un an și colecțiunea „Dorului” era considerată ca o scriere „subversivă” și unde copii de școală, care ar fi îndrăznit să vorbească între ei în limba lor, erau nenorociți pentru toată viața.

Deputații congresului preușesc din Basarabia au supus aprobării preasfințitului Vladimir, episcopul Chișinăului și al Hotinului, rezoluțiunea congresului de a se introduce în programul Seminarului din Chiși-

nău, ca obiecte de studiu, învățămîntul limbii românești și al cîntării bisericicești „moldovenești”, după programul elaborat de o comisiune a congresului.

*

„Basarabia”, No. 29, ne aduce vestea tristă, că colaboratorul ei, *Pintilie Cubolteanu*, e greu bolnav. „Boala colaboratorului nostru,—spune „ziarul Basarabean,—se trage dela închisoarea umedă și întunecoasă, unde „a fost nevoit de administrație să stea“...

Dorim tinărului și inimosului confrate dela „Basarabia” însănătoșire grabnică, pentru ca cu puteri nouă să poată lupta pentru ridicarea și luminarea neamului.

